

ADATTÁR.

**Pataki Sámuel levele gr. Bethlen Lajoshoz a kolozsvári ref.
nyomda ügyében. 1771. aug. 19.¹**

Méltóságos gróf curator úr!

Nagykegyességű patronus uram!

Tudva van Nagyságod előtt, mely hasznos és Isten dicsőségére célozó munkát vettem légyen fel, collegiumunk typographiájának, t. i. közhaszonra való megjobbítását és folytatását, olyvéggel, hogy avagy csak egy valamirevaló typographiája légyen a református statusnak a két hazába, midőn az eddigvalók csak igen csekélyek és azok is hanyatlófélben voltak. Mely szent szándéknak Nagyságod is nemcsak helybehagyója volt, hanem fáradozni is méltóztatott annak rendbeszedésében és mintegy első fundamentumának megvetésében. Teljes igyekezettel munkálkodtam azolta azon célnak tökéletesen való elérésében és nem kevés munkát is vittem végben; mint ennek bizonyosági, kik közelebből látták és a dologhoz értenek; ámbár némelyek, kiknek segíteni kellett volna inkább, ócsárolták és még ma is nagy szálka szemekbe. Reménységem felett Isten öfelsége megsegített és költséget szolgáltatott. Ugyanis Báró Kemény Simon úr ő nagysága legelőször is adott a Wolfius Mathesisének nyomtatására 500 M. forintokat, néhai gróf Földvári Ferenc úr a Sidó Grammaticára ugyanannyit, melyet mostan nyomtatnak is. Néh. B. Wesselényi Ferenc úr ő Exclja betegségében igérvén 500-at, az ő Exclja özvegye holta után megadta. Gróf Székely Ádám úr ő nagysága a Lockiust nyomtattatván, fizetett érte 500-at és azután az exemplárokat ugyancsak ide ajándékozta, melyekből lassanként ki fog kerülni a reá költött pénz. Másunnan is chártákból s egyéb apróságokból jött pénzünk. De mindenek ruinában lévén, egy szegig mindent reparálatnom kellett és mostan is szüntelen a typosok refusiójára és ujaknak, melyek nem voltak, készítésekre

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle 1882. 284—88. II.

költenem kellett, annyira kifogytam a pénzből, hogy nemcsak magaméból felesen segítettem, hanem kölcsön is kellett kérnem már néhány ízben. Mivel csak a könyvek nyomtatására is és papirostra, kivált miolta oly nagy impositiot tettenek arra, oly feles pénz kívántatik, ha betűkre és egyéb instrumentumokra nem kellene is költeni, hogy el nem hiheti, aki maga nem tapasztalja, magam is (ámbár az effélékben valamennyire jártas voltam) nem gondoltam épen, hogy annyi pénzről kelljen provisiót tennem előre. Mert csak papirostra többet adtam már 1100 forintoknál, betűre és matériálékra többet 700 forintnál, legények fizetésében szinte 500-at. És amint előre circiter felvételtem, papirostra és legények fizetésére nem elég esztendőnkint 2000 forint. Az exemplárokból pedig csak lassanként per partes szedjük a pénzt, épen rossz kelete lévén a könyveknek ebbe a hazába a bibliopoláknak nem léte miatt. Melyeket mind világosan meg fog Nagyságtok látni, mikor rövid időn számot adván sáfárságomról, alázatosan Nagyságtok eleiben tészem perceptumimot és expensaimot. Kéntelen vagyok azért, újra a kegyes patronusok adakozó kezekhez folyamodni és azok között Nagyságod buzgósága előttem esmérertes lévén, bátorkodtam alázatosan instálni, méltóztassék Nagyságod szívére venni e sz. igyekezetet és Istentől vött tehetségéből felsegélteni ily nagy szükségünkbe. Tudom, hogy sok ízben adakozott Nagyságod az Isten házának, nevezetesen eklésiánk örökösen dicsekedhetik Nagyságod példás kegyességével; tudom, hogy más collegiumnak is mostani szükségében nem kevés segítséggel volt Nagyságod; tudom, hogy nehezek az idők, annyira, hogy a legszentebb elszánt szándékba is akadályt vethetnek egy ideig; de tudom azt is, hogy Nagyságod buzgósága a közönséges jóhoz nagyobb, mintsem a meggátoltathatnék valami ideig való akadálytól és bizonyosan elhittem azt, hogy soha ennél szentebb és hasznosabb s Isten dicsőségét hathatósabban előmozdító végre nem adakozott Nagyságod. Mert a különös scholákhoz és ekklesiákhoz köttetett fundatiók használnak ugyan nagyon azon különös ekklesiának; de a könyvnyomtatóműhelyből, ha jól felállhat, a két hazában lévő minden ekklesiákra és scholákra nagy bővséggel kiárad a haszon, kivált e veszedelmes időkben, melybe, ha valaha szükséges volt, bizony szükséges a jó könyveknek terjedése és itthon való nyomtatása, midőn annyira megszorítottak mindenfelől az utak a könyvek hozására és midőn már szinte elfogytak és elrongyollottak a régi boldogabb időben többire fejedelmi költséggel nyomtatott könyvek, melyekkel a szegény falusi papok eddig magokat segí-

tették. Nem állhat pedig a könyvnyomtatás derekasan lábra mindaddig, míg arra közönséges fundus, még pedig jócska summa nem leszen, annyira, hogy mind a szegény tanulógyermek, mind a deákok és falusi papok, kevés és tehetséghez mérsékelt költséggel juthassanak minden scholasticus és papokat segítő jó könyvekhez, melyeket renddel egymásután kinyomtatni szándékozunk; sőt azon volnának, hogy a sz. irást is, melyet külső országról csak a tehetősebbek szerezhetnek meg, lehessen itten kinyomtatnunk és igen olcsón adnunk, ha egyébként gátot nem vetnének benne mások. E végre azt állítottam meg és regulálul feltettem, hogy valaki valami pénzt conferál e szent szándéknak előmozdítására és valami könyvnek a nyomtatására, az azon fundatorok nevére, pro perpetuo fundo nemcsak protocollaltassék, hanem a soha egyébre ne fordítottassék és azzal a pénzzel nyomtatott könyvből békerült pénz is (melynek in duplo és triplo kell visszafordulni) más könyvnek nyomtatására fordítottassék és azon fundatornak nevére iratassék annak lucruma is, hogy azon fundus szüntelen a könyvek nyomtatásában forogván, nevedekjék végre oly summára, hogy nagyobb dolgokat lehessen azzal mozdítani nem sok időre, mint sem reményleni lehetett volna előre. És hogy azon kegyes fundatornak emlékezete éljen örökké, míg annak kegyes adakozásával és annak lucrumával világra jött könyvek megmaradnak, az editorok emlékezetet tartoznak tenni minden könyvbe annak nevével, a kinek költségével nyomtatattak. Már a Wesselényiána, Keményiána, Szekelyiána és Földváriána fundatiók, melyeket említék, olyanok lesznek, melyeket bővebben fogok Nagyságodnak szemben declarálni, ha méltóztatik Nagyságod parancsolni. Eszerint bizonyos lehet Nagyságod benne, hogy ha a fundust maga kegyes adakozásával neveli, célját el is fogja benne érni; sőt másoknak követendő példát adván ama szerint: *Ugy fényljek a ti világosságtok, hogy mások is látván a ti jócselekedeteiteket etc.* duplisan használ nekünk és az Isten dicsőségének, midőn nemcsak maga feleségelli igyekezetünket, hanem másoknak is ösztön gyanánt leszen hasonló cselekedetre. Átallottam volna bizonyára és eddig is mind kerültem Nagyságodnak alkalmatlankodni, tudván már Nagyságodnak summás adakozásait, ne hogy szemtelenül én is terhelni láttassam; ha bővebben volnának, a kiknek módjok volna az adakozásba és azok között is, akiknek annyi buzgóságuk volna az Isten dicsőségéhez, hogy a miből magok szükítése nélkül adakozhatnának is, azt örömeoseb ne költenék e veszendő élet hijában való dicsőségére, mint az Isten házának építésére.

Teljes bizodalommal vagyok mindazonáltal, hogy ha mostan módja nem volna is Nagyságodnak abba, hogy célunkat előmozdítsa maga adakozásával, legalább nékem vétekül nem tulajdonítja, hogy Nagyságodnak alázatosan eleiben tenni bátorkodtam, minémű szándékban légyünk és annak végben vitelében minémű szükséggel küzdjünk, hogy ha mit még elszánt Nagyságod maga jovaiból Isten dicsőségére, abból avagy csak ezután ezen Nagyságod approbatiojából is kezdett institutum részesülhessen s gyarapodhassék. Mely bizodalommal szegény kezdendő typographiánkat és collegiumunkat Nagyságod kegyességében alázatosan ajánlván, maradok nagyságod

alázatos szolgálja

PATAKI Sámuel.

Kolosvár 1771. die 19. Aug.

Kívül: Illustrissimo ac magnifico domino domino Ludovico Comiti de Bethlen, ecclesiae ac collegii reformati Claudiopolitani curatori supremo. Domino ac patrono mihi gratioso, humillime colendo.
(Zárópecsét.)

(Eredetije gr. BETHLEN Gábor keresdi levéltárában.)

Közli: LUKINICH IMRE.